

Asia: VN/21366/2020

Arviomuistio postilain muutoksista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Liikenne- ja viestintäministeriölle

Pyydettyä lausuntonaan arviomuistiosta postilain muutoksista VN/21366/2020 Vapaa-ajan asukkaiden liitto ry VAAL esittää seuraavaa.

Yleistä

Vapaa-ajan asukkaiden Liitto ry VAAL on valtakunnallinen vapaa-ajan asukkaiden edunvalvontajärjestö, johon kuuluu paikallisia vapaa-ajan asukasyhdistyksiä sekä valtakunnalliset yhdistykset Vapaa-ajan asunnot ry ja Nettimökkiläiset. VAAL on yli puolen miljoonan vapaa-ajan asunnon ja 150 000:n vapaa-aikakäytössä olevan pysyvän kiinteistön omistajan eli noin 2,5 miljoonan vapaa-ajan asukkaan asialla. Suurin osa näistä asunnoista on Postin asiakaskohteita. Suunniteltavilla postilain muutoksilla on olennaista merkitystä myös vapaa-ajan asukkaiden postipalveluihin.

Arviomuistiossa selvitetään posti- ja jakelumarkkinan nykytilaa ja tulevaisuuden näkymiä sekä ehdotetaan postilainsäädännön muutostarpeita. Seuraavassa muutostarpeita arvioidaan vapaa-ajan asukkaiden näkökulmasta.

Vapaa-ajan asukkaat postin asiakasryhmänä

Vapaa-ajan asunnot sijoittuvat maan eri puolille, pääasiassa maaseudulle ja jopa saaristoihin ja erämaa-alueille. Erityisesti loma-aikoina väestö jakautuu poikkeuksellisesti maaseutumaisille alueille.

Useilla vapaa-ajan kiinteistöillä on oma postilaatikko, erityisesti lähellä vakinaista asutusta ja vapaa-ajan kylissä. Tällainen usein osa-aikainen asuminen merkitsee haasteita Postille, jonka on mitoitettava jakeluaan asiakasryhmän muuttuvien ja osin ennakoimattomien tarpeiden mukaan.

Etätyön yleistyessä vapaa-ajan asunnoilla asutaan tulevaisuudessa aikaisempaa enemmän ja ns. kausiasuminen yleistyy. Samalla vapaa-ajan asunnon ja vakinaisen asunnon välinen raja hämärtyy. Työnteon tapojen meneillään oleva suuri muutos lisää kausiasumisesta aiheutuvia haasteita Postin toiminnalle monin tavoin. Nämä haasteet on nyt voitava ennakoida ja ottaa huomioon postilakia uudistettaessa. Yleensä ns. vapaa-ajan asuntojen eli kausiasuntojen käyttäjien merkitys Postin asiakaskuntana korostuu. Postitoiminnan tähän muutostekijään ei käsillä olevassa arviomuistiossa ole riittävästi paneuduttu.

Alueen vaikeakulkuisuus ja pitkät etäisyydet vaikeuttavat suuresti postinjakelua. Toiminnan toteutumista saaristoissa voidaan säädellä ja arvioida lauttayhteyksien aikataulujen avulla, mitä on hyödynnetty saaristolaissa. Postilaissa ei kuitenkaan ole määritelmää erämaa- tai haja-asutusalueista, joilla postinjakelun tehtävät ovat usein ongelmallisia. Näitä ongelmia on tarkasteltu käsillä olevassa arviomuistiossa varsin yksityiskohtaisesti.

Postinjakelun muutostekijät

Postilain uudistustarpeiden taustalla ovat postinjakelun viime vuosien muutokset kirjepostin määrän jatkuvasti vähentyessä samalla kun digitaalisten viestintäkanavien käyttö on laajentunut ja monipuolistunut. Hallitusohjelman mukaisesti postin ja sanomalehtien jakelu on jatkossa turvattava myös saaristoissa ja harvaan asutuilla alueilla.

Koronapandemian torjunnan aiheuttamien yhteiskunnallisten muutosten vuoksi verkkokauppa on lisännyt myös koteihin tapahtuvaa postinjakelua verkosta ostettujen kotipakettien suosion kasvaessa. Nähtäväksi jää, miten pysyväksi tämä muutos jää olojen vähitellen normalisoituessa. Kotipakettien voi olettaa säilyttävän suosionsa erityisesti harvaan asutuilla alueilla, mikä tarkoittaa jatkuvaa haastetta Postille.

Arviomuistiossa esitetystä tilannearviossa on verkkokaupan määrän jatkuva kasvu kuitenkin lähes täysin sivuutettu. Pakettien kuljetus- ja jakelutoiminnassa Posti on joutunut kiristyvään kilpailutilanteeseen muiden kuljetusyritysten kanssa.

Yksityiskohtaista tarkastelua

Harvaan asutuilla seuduilla eräs ongelmakohta on postilaatikon perustaminen ja sen paikan määrittäminen. Postilain nykyinen pientaloja koskeva säädös postilaatikon sijainnista 'kohtuullisen matkan päässä postin saajan osoitepaikasta paikalliset olosuhteet huomioon ottaen' on muutettava koskemaan myös vapaa-ajan asuntoja.

Asiakkaan ja Postin näkemykset sijaintipaikasta saattavat poiketa toisistaan. Postilla on kuitenkin asiassa ratkaisuvallta, jota postilaissa tosin on lievennetty antamalla asiakkaalle mahdollisuus viedä asia halutessaan kunnan rakennusvalvontaviranomaisen päätettäväksi. Käytäntö lienee toistaiseksi toimiva. Postin on kuitenkin syytä varautua siihen, että etätyön yleistyessä asiakaskohtaisten postilaatikkojen tarve lisääntyy harvaan asutuilla seuduilla myös vapaa-ajan asunnoissa.

Korkean iän ja liikuntaesteisyyden ottaminen huomioon Postin erityispalveluissa on edelleen välttämätöntä myös haja-asutusalueilla ja vapaa-ajan asuntojen osalta. Liiallisen byrokratian välttämiseksi ikäraja, esim. 75 vuotta, on syytä säilyttää.

Kotipakettien toimittaminen perille vapaa-ajan asuntoihin haja-asutusalueilla voi aiheuttaa suuria vaikeuksia ja olla käytännössä jopa mahdotonta ilman kohtuuttomia toimitusmaksuja pitkien etäisyyksien vuoksi. Kotipakettien määrän mahdollisesti kasvaessa ongelmaan on tarpeen perehtyä ja etsiä siihen toimivia ratkaisuja. Vaarana on, että kotipaketteja ei voida toimittaa pitkien etäisyyksien päässä oleviin asuntoihin, jolloin on tyydyttävä asiakasnoutoon Postin tai alihankkijan toimipaikasta tai lokerikosta. Myös näiden sijainnista päätettäessä on otettava huomioon asiakaspalvelun kohtuullinen taso.

Vapaa-ajan asukkaiden näkökulmasta tasa-arvoisuus postinjakelussa on olennainen tavoite. On myönteistä, että tähän on pyritty järjestämällä hankintamenettely kilpailutusvelvoituksen kautta haja-asutusalueilla. Postin on jo nyt tullut kilpailuttaa kannattomimmat jakelualueet, mikä on aiheuttanut kuluja ja hallinnollista taakkaa eikä ole useinkaan johtanut muiden toimijoiden valintaan. Arviomuistiossa esitetään, että hankintamenettelyä koskeva lainsäädäntö poistettaisiin erillisen jakelutuen tullessa voimaan. Postilla ei olisi lainsäädännöllisiä esteitä hyödyntää jakelutoiminnassaan alihankintaa. Postin järjestämän tai tilaaman jakelutoiminnan keinoja ja sisältöä tulisi nykyisestään monipuolistaa asiakkaiden muuttuvien tarpeiden pohjalta haja-asutusalueilla.

Eräillä harvaan asutuilla alueilla Postin palveluja on jouduttu täydentämään omaehtoisilla ratkaisuilla. Posti on esimerkiksi sovittu haettavaksi jostakin keskuspaikasta samaan tapaan kuin sanomalehti haetaan maaseudulla viikonloppuina lähimmästä avoimesta jakolaatikosta. Eräillä alueilla Postin "kauppalaiva" vie postin mökeille muutaman kerran viikossa sopimuksen mukaan. Postilta vaaditaan näillä alueilla asiakkaiden tarpeet ymmärtävää harkintaa ja yhteistyökykyä.

EU:n postipalveludirektiivin mukaan postin yleispalvelun on oltava taattu viitenä päivänä viikossa. Useat jäsenmaat, mm. Suomi, ovat jo käytännössä tinkineet tästä normista. Postilain mukaan

viisipäiväisestä veloitteesta voidaan poiketa maantieteellisiin oloihin viitaten. Direktiivin mukaan postilähetykset voivat olla myös postipaketteja. Postidirektiivin uudistamisen tarvetta arvioidaan parhaillaan EU:ssa.

Kokonaisuutena postinjakelun tiheydestä saaristoissa ja harvaan asutuilla alueilla ei ole riittävän selkeää säännöstöä olemassa, joten käytännössä on tilaa Postin omalle harkinnalle. Digitaalisten viestintäyhteyksien kehittymisestä huolimatta Postin tulisi varautua vähintään kolmena päivänä viikossa tapahtuvaan postin jakeluun ja keräilyyn harvaan asutuilla alueilla.

Postinjakelun laatuun liittyy myös postilähetysten kulkunopeus. Postilaissa asiaa tarkastellaan vain kirjelähetysten kannalta. Postilakia olisi täydennettävä tältä osin siten, että huomioitaisiin myös postipakettien kulkunopeus erityisesti kotipakettien kannalta. Haja-asutusalueiden pitkät etäisyydet on suunnittelussa otettava huomioon, jotta kulkunopeus pysyisi säädelyissä rajoissa.

Yhteenveto

Postilainsäädännön uudistus on välttämätöntä postinjakelun muutosten jatkuessa ja edellä kuvattujen uusien muutostekijöiden voimistuessa. Harvaan asuttujen alueiden tasa-arvoiseen postinjakeluun liittyy kasvavia ongelmia, joiden ratkaisemiseksi tarvitaan toimintojen jatkuvaa arviointia ja suunnittelua. Haja-asutusalueille soveltuvia uusia joustavia ja kustannustehokkaita jakelumuotoja tulisi kehittää tarvittaessa alihankintoina kausiasumisen lisääntymisen ja pakettipostin kasvun vuoksi. Palvelujen tulisi kohdistua samoin vakinaiisiin ja vapaa-ajan asuntoihin.

Vantaalla 11.02.2021

Vapaa-ajan asukkaiden liitto ry

Tapio Tervo

Raimo Kosonen

Puheenjohtaja

Tervo Tapio

Vapaa-ajan asukkaiden liitto ry - Hallituksen puheenjohtaja Tapio Tervo